

O'QUVCHILARNI MAKTABGA TAYYORLASH PSIXOLOGIK AHAMIYATI

*BUXORO VILOYATI ROMITAN TUMANI 36-MAKTAB PSIXOLOGI
BOZOROVA ROBIYA RAXMONOVNA*

Annostatsiya: Ushbu maqola o'quvchilarni maktabga tayyorlashda psixologik ahamiyati haqida

Kalit so'zlar: Maktab, psixologiya, o'quvchilar, ta'limga yondashuv

Kuzatuv va tahlillar shuni ko'rsatadiki, agar maktabgacha ta'lim muassasasiga bormagan bola maktabga chiqsa, uning boshlang'ich sinfdagi o'qish faoliyati yetarli darajada samarali bo'lmaydi. Ya'ni uning ta'limga moslashuvi sust kechadi, ijtimoiy munosabatlarga kirishishi, aqliy faoliyati sekin rivojlanadi. Bolada ko'pincha jismoniy, ruhiy jihatdan tayyor emaslik holati kuzatiladi. Bunday bolaning maktabda maxsus tayyorgarlikdan o'tgan tengdoshi bilan boshlang'ich ta'limni olishi uning ruhiyatiga zo'riqish, uyalish, hadiksirash, o'ziga nisbatan ishonchsizlik kabi bir qator salbiy hislatlarni namoyon etadi va bu o'z navbatida uning ta'lim samarasiga ta'sir qiladi. Ta'lim olish motivatsiyasi, ilk o'quv ko'nikmalarishakllanmagan psixik jarayonlari rivojlanmagan bola o'zlashtirishda tengdoshlaridan orqada qoladi, o'qishga nisbatan qiziqishi so'nib, yakkalanib boradi. Bolalarni maktabga qabul qilishdan oldin ularning qay darajada tayyorligini aniqlash lozim. Ushbu vaziyat nafaqat unga, balki butun oila zimmasiga mas'uliyati yuklaydi. Yangi turmush tarzi va faoliyati bolaning jamiyatda yangi mavqeni egallashi, kattalar va tengdoshlari bilan yangi munosabatlar o'rnatishni yuzaga keltiradi. 6-7 yosh bolaning maktabga psixologik tayyorgarligini o'rganishda quyidagi psixologik – pedagogic nazorat ishlarini olib boorish lozim ;

- Bolaning atrof muhitga munosabati va bilimlar zaxirasi;
- maktabga bo'lgan munosabati va rivojlanish darajasi;
- mustaqil fikrlashi va nutqining rivojlangani;
- Emotsional - obrazli tasavvurning rivojlanish darajasi;
- Qo'l harakati motorikasining rivojlanish darajasi;

Yuqorida keltirilgan omillarni tarbiyachi va ota-onalar hamkorlikda nazorat qilishi zarur. Maktabga tayyorlov guruhlarida bola faoliyatini kuzatish, yakka tartibda mashg'ulotlar tashkil qilish talab etiladi. Bundan tashqari, ota-onalar oilada quyidagilarni amalga oshirishi taqazo etiladi.

- Bola bilan birgalikda didaktik o'yinchoq va o'yinlar o'ynash;
- Oilada bola bilan birgalikda didaktik o'yinchoq va o'yinlar o'ynash;
- Oilada bola bilan ijodiy munosabatlar o'rnatish;
- Bolani atrofdagilar bilan muloqotga kirishishiga o'rgatish;

- Bolada “men” tushunchasining rivojlanishiga yordam berish;

Juda ko'p hollarda ota - onalar farzandining maktabga chiqishini “bolani maktabga boorish vaqti keldi” yoki “yana bir yil o'ynab olsin” deb o'zlaricha belgilashadi. Qoidaga ko'ra, ota-ona bolasini maktabga berishda o'z tajribasiga asoslangan holda ish ko'radi. Masalani maktabgacha ta'lim muassasasi tarbiyachisi yoki o'qituvchisi, ba'zan esa uydagi qarindoshlari bilimdon qo'shnilari bilan muhokama qiladi. Ular bolani maktabga tayyorlashda uning bo'yi, og'irligi, o'qish va yozishga uquvini asosiy o'lchov deb o'ylashadi. Bunda bolaning psixologik tayyorgarligi esa hisobga olinmaydi. Aynan psixologik tayyorgarlik bola o'quv faoliyatining ichki xarakteristikasi sifatida o'quv motivi bilishga qiziqishini shakllantirishga yordam beradi. Bolaning maktabga psixologik tayyorligi nimadan iborat bo'lishi kerak? Bu yoshdagi bola uchun diqqat barqarorligi xarakterli bo'lib, xotira faol rivojlanadi, so'z boyligi ortib boradi, tafakkuri jadal rivojlanadi. Shuningdek, mazkur yoshda u tashqi ko'rinishlarni umumlashtiradi, predmetlarni sifati bo'yicha birlashtiradi, ulardan foydalanishda harakat usulini belgilaydi. Ular endi o'ziga tanish bo'lgan vazifada sabab – natijaviy aloqalarni tiklash qobiliyatiga ega bo'ladi. Eng muhimi jismoniy rivojlanishi jadallashadi bolalarning maktabga moslashishini ta'minlash lozim. Bu masalani hal etishning samarali yo'llari mavjud bo'lib, ular bolaning Yoshi individual xususiyatlariga mos bo'lgan rivojlantiruvchi o'yin va mashg'ulotlardir. Bunday mashg'ulotlarning mazmuni shundan iboratki, bolaning psixik rivojlanishi o'quv dasturlarini muvaffaqiyatli o'zlashtirishga asos bo'luvchi psixik funksiyalari va shaxsiy sifatlarini oldinga siljishiga olib keladi. Bolalarni maktabga psixologik tomondan tayyorlashda maktab va maktabgacha ta'lim muassasasining hamkorligida ishlashi yaxshi samara beradi. O'qituvchi bolalarni maktab binosi bilan tanishtirishi, maktabgacha talim muassasasiga kelishi, savol-javoblar olib borishi, o'z navbatida tarbiyachi ham bolalar bilan sinfxonadagi partalarda o'tirib, turli mashqlar o'tkazishi maqsadga muvofiqdir. Bularning barchasi bolalarning maktab haqidagi tasavvurlarini boyitib, o'qishga ishtiyoqini yanada oshiradi. O'yin bolalarning kelajakdagi o'quv va mehnat faoliyati, kishilarga munosabatning qay darajada shakllanib borishini belgilaydi. O'yin bolada bilish faoliyatini rivojlantiradi, bola qancha faol o'ynasa, u maktabda shuncha yaxshi o'qiydi. Ma'lumki ushbu faoliyat maktabgacha yosh davrda yetakchi hisoblanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda tashkilotchilik qobiliyatini shakllantirish dolzarb psixologik-pedagogik masala sanaladi. Shuningdek, bu kata ijtimoiy ahamiyatga ega. Chunki tshkilotchilik qobiliyatiga ega bo'lish, kelajakda o'z kasbiy faoliyatini samarali amalga oshira oladigan shaxs shakllanishiga kata yordam beradi. Bu esa bolalikning ilk davridan oilada va uzluksiz ta'limning barcha bosqichlarida amalga oshirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Pedagogik va psixologik masala kitobi
2. Edu.uz
3. Ta'lim va tarbiya kitobi